

положення поширюється на певні кола суб'єктів, що є обмеженим сферою дії сторін, які підписали угоду, вона є локальним актом. Також колективна угода - це багатоплановий акт, оскільки вона регулює усі відносини на підприємствах, щодо яких поширено дію цієї угоди. Її особливістю є наявність в її змісті нормативних і зобов'язальних положень. Порівняно з колективними договорами доля зобов'язальних положень в угодах значно менша.

Порядок укладання колективних угод повинен бути та є демократичним. Однією з її сторін виступають уповноважені представники трудящих, хоча їх участь у розробці і укладенні угоди опосередкована через їх представників. Порядок ведення переговорів, розробки проекту та укладання колективних угод майже не відрізняється від порядку укладання колективного договору. Сторони ведуть колективні переговори, утворюють робочу комісію, яка готує проект угоди, використовують прямі процедури для регулювання розбіжностей тощо. Але колективна угода, на відміну від договору, не виноситься на схвалення трудовими колективами.

Таким чином, колективна угода є і надалі залишається основним документом локальної дії на підприємствах. Укладання колективної угоди значною мірою сприяє регулюванню виробничих і трудових відносин, підвищенню ефективності виробництва та зміцненню дисципліни, поліпшенню умов та охорони праці, посиленню соціального захисту працівників та їх сімей.

Список використаних джерел та літератури:

1. Закон України «Про колективні договори і угоди» // Відомості Верховної Ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3356-12>
2. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 грудня 2015 р. // Право України. – 2015. – № 12. – С. 18–22.
3. Чанышева Г. Трудовое право Украины : [учеб.-справ. пособие] / Г. Чанышева, Н. Болотина. – Харьков : Одисей, 2013. – 480 с.
4. Хуторян Н. Удосконалення трудового законодавства в умовах ринку / Н. Хуторян. – К. : Ін ЮРЕ. – 2010. – 180 с.

Джура Наталія Миколаївна

студентка магістратури

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Соціально-правове становище шляхти Правобережної України в XIX ст.

Унаслідок поділів Речі Посполитої Правобережна Україна ввійшла до складу Російської імперії. Приєднані землі відразу долучалися до адміністративно-правової системи імперії, а населення отримувало нові права та обов'язки. Польська шляхта мусила швидко пристосуватися до незвичних умов. Імперська політика щодо шляхетського стану не отримала підтримки еліти, чи не найяскравіше підтвердження цього – польські повстання. Одним з їх політичних наслідків стало обмеження прав шляхти. Завданням цієї статті є аналіз соціально-правового становища польської еліти у Правобережній Україні у XIX ст.

У кінці XVIII – першій третині XIX ст. проходив процес nobilitації шляхти Київської, Волинської та Подільської губерній до соціальної структури Російської

імперії. Дворянські депутатські зібрання приймали до розгляду тисячі звернень, документів, які слугували доказом дворянського походження. Більшість з цих клопотань була визнана дворянськими зібраннями не достатніми для визнання шляхетських сімей в дворянському привілеї. Активність шляхти в захисті своїх соціальних прав в нових юридичних реаліях в кінцевому результаті виявилася безрезультатною, але ж все таки дозволила протягом наступних поколінь зберегти культуру, хоча б якось пом'якшити соціальний шок декласації, а також документально зафіксувати своє походження [5, с. 26].

Політика Російської імперії щодо шляхетського стану на Правобережжі носила ліберальний характер, принаймні до повстань. Маніфестом від 27 березня 1793 р. було проголошено зрівняння шляхти у правах із російським дворянством. Шляхті були обіцяні права, які вона мала до Конституції 3 травня. Також на шляхту поширювалася дія «Дарованої грамоти дворянству» (1785 р.), за якою вона звільнялася від сплати державних податків та військової служби, отримувала самоврядування і право власності на кріпаків. Катерина II пообіцяла визнати шляхетське звання усіх, хто складе присягу на вірність престолу та зможе довести своє походження відповідними документами.

Згідно з ревізією 1795 р., чисельність шляхти Правобережної України складала більше 135 тис. осіб чоловічої статі. У губерніях, утворених на приєднаних від Речі Посполитої землях, проживала третина усього дворянства Російської імперії. Залежно від майнового рівня, шляхта поділялася на велику, середню та дрібну. До великої належало кілька десятків магнатських родів, що зосереджували в своїх руках величезні земельні та людські ресурси, їм належала реальна політична влада у Речі Посполитій. Середня шляхта складалася із значно більшої кількості родів, проте її маєтки були менші за розмірами, а вплив обмежувався певним регіоном чи місцевістю. Найчисельнішу групу утворювала дрібна шляхта, яка не була однорідною, часто не мала землеволодіння.

Відтак сотні тисяч шляхтичів претендували на отримання дворянства і користування становими привілеями, найважливішими і найзначнішими серед яких були: високий соціальний статус, що дозволяв брати участь у роботі органів державного управління, звільнення від сплати податків, право власності на землю та кріпаків, можливість відстоювати свої інтереси у станових судах тощо. Водночас імперська влада не могла допустити, щоб такий високий відсоток населення не сплачував податків, від чого страждала наповнюваність державної скарбниці. Тому, надаючи шляхті статус дворянства, влада запровадила певні умови: наявність документу (офіційної грамоти про шляхетство) та маєтку, землі і власних селян-кріпаків. Це спровокувало тривалий і клопіткий процес збирання документів для підтвердження своїх прав [1, с. 11].

Царський указ від 11 листопада 1832 р. розподілив шляхту на три категорії. До першої ввійшли дворяни, затверджені та незатверджені в дворянстві, які володіли населеними пунктами та кріпаками або дворовими; до другої – дворяни, що не володіли населеними пунктами та кріпаками або дворовими, але затвердженні дворянськими депутатськими зібраннями; до третьої – шляхтичі, які не затверджені та не володіють населеними пунктами та кріпаками. Особи, віднесені до першого і другого розрядів, продовжували користуватися всіма правами та привілеями російського дворянства. Шляхтичів, віднесених до третього розряду, чекали запис до подушного стану (однодворців або громадян) та рекрутські набори. Крім того, в солдати дворян відправляли за різні види злочинства. Указ 1832 р. суворо забороняв

видавати свідоцтво про дворянське походження без затвердження Герольдії, що викликало нову хвилю обурення.

З 1840 р. було започатковано прийняття ряду законів, які викликали невдоволення шляхетської спільноти. На пропозицію генерал-губернатора Д. Г. Бібікова, згідно з указом від 4 січня 1840 р., була заснована Центральна ревізійна комісія з розгляду справ дворянських депутатських зібрань для Київської, Волинської і Подільської губерній. Комісія повинна була закінчити свою роботу 1 січня 1844 р. Того ж дня був затверджений другий указ, який встановлював порядок швидкого завершення справ про дворянство мешканців західних губерній. Третій указ давав можливість особам, які доводили своє дворянське походження, не чекати завершення розгляду їхніх справ, за свідоцтвами Центральної комісії вступити на державну службу.

Дворянські привілеї також багато залежали від політики державної влади. Підтримка військ Наполеона, а також польські повстання змушували владу переглядати своє ставлення до шляхти. Виразалося це в обмеженні виборних посад та хвилях конфіскації маєтностей. 24 жовтня 1813 р. було затверджено умови конфіскації маєтків мешканців колишніх польських територій, які самовільно виїхали за кордон і не повернулися у визначальний термін. Для управління конфіскованими маєтками було створено спеціальний комітет. Але протягом 1814 р. конфісковані маєтки потрапили під амністію і були повернуті власникам.

Після Листопадового повстання уряд прийняв перші жорсткі заходи щодо шляхти: поетапна переорієнтація, інтеграція та асиміляція в імперську політичну, соціальну та економічну системи. Конфісковані маєтки шляхти передбачалося передати у державну власність і указом від 7 травня 1831 р. визначався порядок їх прийняття. Для цієї процедури в 1832 р. була створена спеціальна комісія. У 1837 р. конфісковані маєтки, що перейшли у власність військового відомства у Київській та Подільській губерніях, було перетворено на військові поселення. Наступним кроком репресивної політики щодо осіб, підозрюваних в участі в повстанні, став указ від 14 грудня 1835 р., який передбачав позбавляти повстанців спадщини, яку передавали державі.

Після повстання 1831 р. відбулися значні зміни у складі та чисельності дворянства на Правобережжі. Указом Миколи I 19 жовтня 1831 р. комісія з перевірки шляхетства мала розглянути права польської шляхти на дворянство, і тих шляхтичів, які не зможуть довести свої права, зараховували до нижчих станів. У результаті діяльності протягом 1831–1833 рр. комісія виключила з дворянського стану 72 тис.; в 1834–1839 рр. вже 93 тис. осіб; станом на 1840–1846 рр. було виключено 160 тис. осіб. Крім того у 1861 р. було видано указ, який зупиняв розгляд справ про дворянське походження [2, с. 17].

Наступ на польську шляхту відбувався в різних напрямках, але набув найбільшого розмаху після Січневого повстання. Так, у 1864 р. було прийнято рішення про спеціальний податок у розмірі 10 % річного прибутку землеволодіння. Згодом його зменшили до 5 %, що мало призвести до банкрутства польської шляхти. 5 березня 1864 р. було прийнято нове положення про усунення з польських землеволодінь «орендарів, економів та управителів, незалежно від того, поляки вони чи євреї».

10 грудня 1865 р. було видано указ «Про заборону купувати нові землі особам польської національності ...». Цей документ підтверджував наступальну політику імперії на польську шляхту. Всі розорені маєтки потрапляли до рук росіян. Було

налагоджено стягнення 10 % податку та створено на Правобережній Україні оперативні комітети для перевірки прибутків маєтків.

Імперська влада намагалася спонукати поляків залишити землі, тому 1865 р. було прийнято указ, за яким шляхтичі отримали право продавати свої маєтки за борги або за власної волі.

9 січня 1874 р. було проголошено амністію засудженим, тому багато поляків поверталися на свої землі, до власних володінь. Наприкінці XIX ст. становище польських землевласників Правобережної України було складним. У цей час спостерігалася велика заборгованість на Поділлі, Київщині, Волині. Закладені землі продавали у зв'язку з неплатоспроможністю. Створювалися приватні акціонерні банки під заставу земель. Поляки шукали інші шляхи, зокрема шахрайство, щоб обійти заставу чи продаж землі росіянам. 8 грудня 1867 р. було дозволено тримати євреїв там, де потрібно була їхня допомога, але доступу до землі не було [3, с. 221].

Отже, після розподілу Речі Посполитої, Правобережжя відходить до Російської імперії. На цих землях відразу встановлюється нова адміністративно-правова система. Населення набуває нових прав та обов'язків. Польська шляхта змушена була доводити своє благородне походження, щоб користуватися правами привілейованого стану. Польські повстання стали каталізаторами змін у суспільно-правовому становищі шляхти, що проявилось у конфіскації їх маєтків, обмеженні політичних прав, накладанні додаткових податків.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бармак М. Легітимація та декласація шляхти Київської, Волинської, Подільської губерній наприкінці XVIII–XIX ст. / М. Бармак // Наукові записки: серія «Історія». – 2014. – С. 10–16.
2. Лобко О. А. Питання дворянського землеволодіння на Правобережжі в Російському законодавстві / О. Лобко // МАПСТЕРІУМ. – 2007. – № 28. – С. 14–23.
3. Стоберська Н. Польське землеволодіння в Правобережній Україні у працях Даніеля Бовуа / Н. Стоберська // Історичні та політологічні дослідження. – 2017. – № 1. – С. 219–229.
4. Черепанов А. правове становище дворян Київської губернії у першій третині XIX ст. / А. Черепанов // ПЕРЕЯСЛАВСЬКИЙ ЛІТОПИС. – 2014. – № 6. – С. 15–19.
5. Чернецький Є. Правобережна шляхта за російського панування (кін. XVIII – поч. XX ст). Джерела, структура, стан, роди / Є. Чернецький. – Біла Церква : О. В. Пшонківський, 2007. – 176 с.

Хом'як Анна Олександрівна

студентка

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Штучне переривання вагітності: прогалини в законодавстві

За час існування незалежної України (з 1991 р.) в Україні було здійснено понад 40 млн. абортів, тобто, по великому рахунку, був знищений цілий народ: були знищені наші майбутні вчителі, військові-захисники, лікарі, хлібороби, винахідники і т. д. При цьому співвідношення кількості абортів до кількості дітей, народжених живими (на 100 дітей) становило 112,7 %, тобто операцій штучного переривання